

AHLAT AĞACI

Didem Gamze Dinç

Bu film, Nuri Bilge Ceylan'ın önceki filmleriyle benzerlikler taşımakla beraber, toplumsal ve politik eleştiri dozunu epey arttırdığı ve hatta bunu çok açık bir biçimde yaptığı ilk filmi denebilir.

Ahlat Ağacı

"Derin bir kuyunun içine baktığımızda, kuyu da sizin içinize bakar."

F. Nietzsche

Ahlat Ağacı'nı Ankara'da bir sinema salonunda, "cep salon" diye tabir ettikleri küçük bir salonda kendim dahil dokuz kişilik bir seyirci kitlesiyle izledim. Tabii endüstriyel sinemanın dışında kalan çoğu filmin gişe yapmaması, zaten alışkın olduğumuz bir şey olmakla birlikte yine de insan hayıflanmaktan kendini alamıyor. Gerçi *Kış Uykusu*'nu koskoca

salonda üç kişi izlediğimizi hatırlayınca bu yine bir gelişme bile sayılabilir! Bu film, **Nuri Bilge Ceylan**'ın önceki filmleriyle benzerlikler taşımakla beraber, toplumsal ve politik eleştiri dozunu epey arttırdığı ve hatta bunu çok açık bir biçimde yaptığı ilk filmi denebilir. Doğayı yine adeta bir tuval gibi kullandığı sekansların yanı sıra

uzun diyalog ağırlıklı anlatısını, diğer filmlerinden aşına olduğumuz yersiz yurtsuzluk, merkez-taşra gerilimi ile süregiden bir hiçlik ve yokluk duygusu üzerine oturtmuş.

Filmin ana karakteri Sinan, yazar olmak isteyen, öteden beri edebiyatla haşır neşir ve üniversiteyi yeni bitirmiş bir gençtir. Okulu bitince mecburen baba evine, ailesinin yaşadığı kasabaya dönmek zorunda kalır. Yaşadığı kasabadan ve içindeki insanlardan, ailesinden ve en çok da babasından nefret etmektedir. Bir yandan kendisi de bu mizantropik ruh

PS POPÜLER

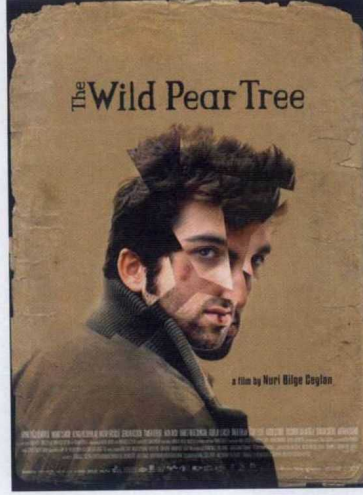
halinin farkında olup insanları sevmeyen birinin yazar olup olamayacağı kaygısı gütmektedir.

Sinan'ın kasabaya vardığı andan itibaren Çehovvari bir öykünün içinde buluveririz kendimizi. Taşranın sonsuz can sıkıntısına, Sinan'ın deyişle kasabanın dar kafalı, hoşgörüsüz ve bezelye taneleri gibi birbirine benzeyen insanların yaşamalarına, doğanın yalın güzelliği ve dinginliği eşliğinde tanıklık ederiz. Taşrada sıkışıp kalmış eğitimli entelektüeller, Çehov ve Tolstoy'un vazgeçemediği tiplerdir ve Nuri Bilge, diğer filmlerinde olduğu gibi *Ahlat Ağacı*'nda da bu açıdan Rus edebiyatından epey ilham almış. Özellikle Sinan'ın genç imamlarla giriştiği ateşli inanç tartışması sahnesi, vicdan ve özgür iradenin dinle olan ilişkisine yönelttiği cesur eleştirilerle bana Dostoyevski'yi epey hatırlattı (kşz. rahip adayı Alyoşa ile ağabeyi İvan'ın meşhur kötülük ve din tartışması).

"Meyvenin, çekirdeği içinde taşıması gibi ölümü içinde taşır insan..."

Rainer Maria Rilke

Uykudaki İdris'in vücudunun ve yüzünün karıncalarca sarıldığı sahne, ölüme yazgılı insanın hem bedensel, hem de ruhsal çürümesini anlatarak "ne kadar çabalarsanız çabalayın, sonunda bu olacaksınız" mesajını veriyor seyirciye. Bu sahnenin bir yandan da taşradaki şark kurnazı, her tür sahtekârlığı yaparak köşeyi dönme derindeki iş adamları üzerinden kasabanın ahlaksal kokuşmuşluğu ve çürümüşlüğüne de gönderme yaptığı söylenebilir. 25 yıldır öğretmenlik yapan İdris, kasabadaki yeknesak hayatıyla gençlik hayallerinden çoktan vazgeçmiş, ruhunu ve bedenini bu kasabada bir nevi çürümeye terk etmiştir. Yine de babasının eylemsizliğinde ve pasif karakterinde bir tür romantik başkaldırı gördüğünü söyler Sinan. Aslında kendisi de babası gibi antagonist bir karakterdir ve bunun bilincindedir. Filme ve Sinan'ın yazdığı kitaba adını veren *ahlat ağacı* da bu antagonizmin sembolüdür. Dedesini, kendini ve babasını *ahlat ağacına* benzeter Sinan: uyumsuz, yalnız ve şekilsiz... Sinan ile babası arasındaki antagonizm, bir yandan da birbirinden kopamayan, birbirinden beslenen zıtlıklarının antagonizmidir.

Ve bu durum, Ceylan'ın filmlerinde sıklıkla tekrarlanan bir durumdur: Bir tarafta iki antagonist karakterin huzursuz birlikteliği, diğer tarafta bu karakterlerin yazgılarının ayrılmaz bir sentez biçiminde birbirine bağlı olması (Diken: 185).

*Her kişi kendi içini arar
Ana rahmine varana kadar
Kazar-kuyu kazar gibi
Çünkü hakikat insanın içinde
Ve hiçindedir
(Kuyu, 13)*

Filmin leitmotifi diyebileceğimiz kuyu metaforu, karakterler üzerinden hiçbir ve varoluşun sorgulandığı bir metafor... Filmin başında Sinan'ın babası İdris, su bulmak umuduyla kuyu kazmaktadır ve bu iş için babası ile oğlunu yardıma çağırır. Babası, bu kuyudan su çıkmayacağını, İdris'in beyhude bir çaba içinde olduğunu söyleyerek oğlunu azarlar. Oysa İdris kazmak, daha da derine inmek istemektedir; babasının aksine, anlam arayışı henüz bitmemiştir. Su yerine, kazdıkça kocaman taşlar çıkar kuyudan. Baba, oğul ve torunun kuyunun dibinden güç bela yukarıya çıktıkları bir kaya parçası, tam kuyudan çıkarmak üzere oldukları anda tekrar gerisin geriye kuyunun dibine düşer. Onca çaba heba olmuştur tıpkı *Sisifos Söyleni*'ndeki gibi... Ancak yine de Camus'nün dediği gibi; insan, anlamsızlığına ve tüm baskılara rağmen

yaşamı yenmek zorundadır. Filmin ana karakteri taşrada sıkışıp kalmış Sinan'ın bütün imkansızlıklara rağmen film boyunca kitabını bastırmaya çalışarak yapmaya çalıştığı şey de tam olarak budur. Zaten filmin son sahnesinde kuyunun dibinde bu kez Sinan'ı görürüz kazarken. Babası kuyudan su çıkmayacağına artık ikna olmuş ve vazgeçmiş, onun yerini Sinan almıştır. Turgenyev'in *Babalar ve Oğullar*'ındaki gibi ne kadar okumuş olursa olsunlar, babalarıyla aynı açmazları yaşamaya yazgılı nihilist oğullar...

Sonuçta Nietzsche'nin dediği gibi; insan, dilediği kadar bilgisiyse şişinip dursun, dilediği kadar nesnel görünsün, boşuna! Sonunda her zaman ancak kendi yaşam öyküsünü elde edecektir. Ne kadar çok kitap okursanız okuyun, sonunda geleceğiniz nokta tıpkı Sinan gibi babanızın kuyusunun dibi olacaktır.

Kaynakça:

Diken, B., Gilloch, G. & Hammond, C. (2017). *Nuri Bilge Ceylan Sineması*. Metis Yayıncılık: İstanbul.
İnatçı, Ü. (2016). *Kuyu-İç ve Hiç*. Kıbrıs Kültürel ve Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü Yayını: Lefkoşa.

